KONSPEKT Z BIBLIOGRAFIĄ

Klimat szkoły a poczucie bezpieczeństwa i przynależności uczniów – badania w szkołach podstawowych

Przygotowano: 4 listopada 2026 · praca-magisterska.pl · źródła sprawdzone w cytado.com

Temat pracy: Klimat szkoły a poczucie bezpieczeństwa i przynależności uczniów – badania w szkołach podstawowych
Kierunek: pedagogika
Źródła: 52 publikacje naukowe (19 polskich, 33 obcojęzycznych) z lat 1993–2026

Jak korzystać z konspektu

Konspekt zawiera proponowany plan pracy, źródła dobrane pod każdy rozdział, mapę stanu badań i gotową bibliografię w dwóch stylach. Każda pozycja to istniejąca publikacja naukowa z działającym linkiem (DOI albo strona wydawcy lub repozytorium) — wyszukana i sprawdzona w bazie cytado.com oraz w katalogu OpenAlex. Opisy powstały na podstawie streszczeń: zanim zacytujesz konkretny wynik albo liczbę, sprawdź ją w pełnym tekście publikacji.

Proponowany plan pracy

1. **Klimat szkoły – pojęcie, wymiary i pomiar** — definicje klimatu szkoły (Cohen, Thapa), wymiary: bezpieczeństwo, relacje, nauczanie, środowisko instytucjonalne, narzędzia pomiaru klimatu szkoły, polskie badania klimatu szkoły.
2. **Poczucie bezpieczeństwa ucznia w szkole** — bezpieczeństwo fizyczne i psychiczne w szkole, przemoc rówieśnicza i jej skutki, polskie dane o przemocy w szkole, programy profilaktyczne.
3. **Poczucie przynależności do szkoły** — school belonging/connectedness (Goodenow, Allen), uwarunkowania przynależności, związek z motywacją, wynikami i dobrostanem uczniów.
4. **Klimat szkoły a funkcjonowanie uczniów – przegląd badań** — związek klimatu szkoły z bezpieczeństwem, przynależnością, zachowaniami problemowymi i dobrostanem, badania w szkołach podstawowych.

Źródła pod rozdziały

Rozdział 1. Klimat szkoły – pojęcie, wymiary i pomiar

1.1. School Climate: Research, Policy, Practice, and Teacher Education (2009)
Jonathan Cohen, Elizabeth M. Mccabe, Nicholas M. Michelli i in. — Teachers College Record: The Voice of Scholarship in Education
Artykuł przeglądowy z 2009 r. (Teachers College Record) definiujący klimat szkoły jako jakość i

charakter życia szkolnego, oparty na wzorcach doświadczeń osób, normach, celach, wartościach, relacjach, praktykach nauczania i strukturach organizacyjnych. Autorzy podkreślają, że klimat jest zjawiskiem grupowym, a nie sumą indywidualnych doświadczeń, oraz wiążą go z poczuciem bezpieczeństwa społecznego, emocjonalnego i fizycznego. Przyda się w podrozdziale z definicjami klimatu szkoły (Cohen, Thapa) oraz do uzasadnienia, że poczucie bezpieczeństwa jest częścią samego pojęcia klimatu.
DOI: 10.1177/016146810911100108

1.2. A Review of School Climate Research (2013)
Amrit Thapa, Jonathan Cohen, Shawn Guffey i in. — Review of Educational Research
Przegląd integrujący badań nad klimatem szkoły z 2013 r., oparty na 206 pozycjach (badania eksperymentalne, korelacyjne, przeglądy literatury i opisowe). Porządkuje literaturę wokół pięciu wymiarów: bezpieczeństwa, relacji, nauczania i uczenia się, środowiska instytucjonalnego oraz (według streszczenia) wymiaru kolejnego, którego opis w streszczeniu się urywa. Jest podstawowym źródłem do podrozdziału o wymiarach klimatu szkoły i do omówienia bezpieczeństwa oraz relacji jako składników klimatu.
DOI: 10.3102/0034654313483907

1.3. Measuring school climate: an overview of measurement scales (2013)
Diane Kohl, Sophie Recchia, Georges Steffgen — Educational Research
Przegląd skal pomiaru klimatu szkoły z 2013 r. (Educational Research), przedstawiający krótkie opisy kwestionariuszy samoopisowych, zwłaszcza w kontekście związku klimatu z agresją i w ramach modelu Bronfenbrennera. Autorzy pokazują też, że ten sam instrument bywa adaptowany do różnych ujęć teoretycznych i wymiarów klimatu. Przyda się w podrozdziale o narzędziach pomiaru, przy porównywaniu kwestionariuszy i uzasadnianiu wyboru narzędzia do badania.
DOI: 10.1080/00131881.2013.844944

1.4. Assessing students' perceptions of school climate in primary schools (2024)
J. M. Aldridge, M. J. Blackstock — Learning Environments Research
Artykuł z 2024 r. (Learning Environments Research) opisujący opracowanie i walidację ankiety do oceny klimatu szkoły z perspektywy uczniów szkół podstawowych. Autorzy wychodzą od stwierdzenia, że istnieje niewiele narzędzi sprawdzonych pod kątem trafności tłumaczenia i trafności kryterialnej dla tej grupy wiekowej. Przyda się w podrozdziale o pomiarze klimatu, jako przykład narzędzia dla uczniów szkoły podstawowej, czyli grupy objętej badaniem w pracy.
DOI: 10.1007/s10984-024-09492-2

1.5. A multi-informant study of school climate: student, parent, and teacher perceptions (2022)
Luisa Molinari, Valentina Grazia — European Journal of Psychology of Education
Badanie z udziałem wielu informatorów (2022, European Journal of Psychology of Education): 1070 uczniów (średnia wieku 11,77 roku), 320 rodziców i 105 nauczycieli z czterech szkół średnich I stopnia w północnych Włoszech. Porównanie ukrytych średnich wykazało wiele istotnych różnic w ocenach klimatu, przy czym nauczyciele zwykle oceniali jakość środowiska szkolnego lepiej niż pozostałe grupy. Przyda się w podrozdziale o pomiarze klimatu, przy omawianiu różnic między perspektywą uczniów, rodziców i nauczycieli oraz związku praktyk klasowych z atmosferą szkoły.
DOI: 10.1007/s10212-022-00655-4

1.6. School Climate Questionnaire: A New Tool for Assessing the School Environment (2022)
Alexandra A. Bochaver, Aleksei A. Korneev, Kirill D. Khlomov — Frontiers in Psychology

Praca walidacyjna z 2022 r. (Frontiers in Psychology) dotycząca 22-pozycyjnego Kwestionariusza Klimatu Szkoły (SCQ), zbadanego na próbie 4776 uczniów rosyjskich szkół w wieku 9–18 lat. Trafność zbieżną sprawdzano m.in. za pomocą Zrewidowanego Kwestionariusza Olweusa, skali WEMWBS i Skali Motywacji Akademickiej, a hipotezy obejmowały trójczynnikową strukturę narzędzia. Przyda się w podrozdziale o narzędziach pomiaru jako przykład krótkiego kwestionariusza stosowanego także wśród młodszych uczniów oraz opis procedury walidacji.
DOI: 10.3389/fpsyg.2022.871466

1.7. Measuring school social climate in Latin America: the need for multidimensional and multi-informant tests – A systematic review (2023)
Mónica V. Bravo-Sanzana, Jorge Varela, Oscar Terán-Mendoza i in. — Frontiers in Psychology
Przegląd systematyczny z 2023 r. (Frontiers in Psychology), przeprowadzony według PRISMA i z oceną właściwości psychometrycznych narzędzi listą COSMIN. Z 582 zidentyfikowanych rekordów 27 spełniło kryteria włączenia i jakości metodologicznej; w tytule autorzy wskazują potrzebę testów wielowymiarowych i wielu informatorów. Przyda się w podrozdziale o pomiarze klimatu szkoły, przy omawianiu jakości psychometrycznej narzędzi i różnic w operacjonalizacji pojęcia.
DOI: 10.3389/fpsyg.2023.1190432

1.8. Beyond School Climate: Validating the School as a Protective Factor-Brief Survey (2024)
Christa L. Lilly, Alfgeir L. Kristjansson, Megan L. Smith i in. — Journal of School Health
Praca walidacyjna z 2024 r. (Journal of School Health) dotycząca 13-pozycyjnej ankiety SPF-Brief, mierzącej trzy główne konstrukty ramy „szkoły jako czynnika ochronnego". Obejmowała badanie podłużne (1349 uczestników, pięć semestrów) i przekrojowe (2775 uczestników), w obu uczniowie szkół średnich I i II stopnia; autorzy podają mocne dowody rzetelności i trafności. Przyda się w podrozdziale o pomiarze jako przykład krótkiego narzędzia wykraczającego poza klasyczne ujęcie klimatu szkoły oraz do omówienia ograniczeń samego pojęcia klimatu.
DOI: 10.1111/josh.13481

1.9. Exploring pupils' perspectives on school climate (2021)
Camilla Forsberg, Eva Hammar Chiriac, Robert Thornberg — Educational Research
Jakościowe badanie z 2021 r. (Educational Research) oparte na 18 częściowo ustrukturyzowanych wywiadach fokusowych z 104 uczniami klas 1–9 (7–15 lat). Autorzy analizują perspektywę uczniów na klimat szkoły, nauczycieli i relacje oraz ich poglądy na przyczyny zachowań zakłócających. Przyda się w podrozdziale o wymiarze relacji i jako przykład podejścia jakościowego, które uzupełnia pomiar kwestionariuszowy, także dla uczniów młodszych.
DOI: 10.1080/00131881.2021.1956988

1.10. Rola kultury i klimatu szkoły w rozwijaniu samoregulowanego uczenia się (2025)
Urszula Dernowska, Aleksandra Tłuściak-Deliowska — Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze
Polski artykuł teoretyczno-przeglądowy z 2025 r. (Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze), w którym omówiono kulturę i klimat szkoły w perspektywie socjokulturowej oraz przykłady badań empirycznych o elementach środowiska szkolnego i samoregulacji uczniów. Autorzy stwierdzają istotne znaczenie kultury i klimatu szkoły w rozwijaniu samoregulowanego uczenia się. Przyda się w podrozdziale z polskim ujęciem pojęcia klimatu i kultury szkoły oraz do omówienia wymiaru nauczania i uczenia się.
DOI: 10.71358/pow.2289

1.11. Kultura i klimat szkoły w profilaktyce zachowań agresywno-przemocowych uczniów (2017)
Monika Stachowicz-Piotrowska — Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Gospodarki, seria Edukacja - Rodzina

- Społeczeństwo

Polski artykuł z 2017 r. (Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Gospodarki) analizujący rolę kultury i klimatu szkoły w profilaktyce zachowań agresywno-przemocowych, w tym cyberprzemocy. Autor wiąże te kategorie z wychowaniem, socjalizacją, kształceniem i poczuciem bezpieczeństwa w placówce. Przyda się w podrozdziale o wymiarze bezpieczeństwa oraz do polskiego ujęcia relacji między klimatem szkoły a przemocą rówieśniczą.
Otwórz publikację

1.12. Środowisko psychospołeczne szkoły a zdrowie uczniów (2009)
Anna Gaweł — Kultura i Edukacja
Polski artykuł z 2009 r. (Kultura i Edukacja) łączący rozważania teoretyczne o psychospołecznym środowisku szkoły jako zasobie zdrowia uczniów z wynikami badań ilościowych nad zależnością między klimatem szkoły a psychospołecznym wymiarem zdrowia uczniów. Przyda się w podrozdziale o polskich badaniach klimatu szkoły oraz do uzasadnienia związku klimatu z dobrostanem uczniów.
DOI: 10.15804/kie.2009.01.07

1.13. Raport II. Jak badać szkolne czynniki ryzyka i ochrony (2017)
Maja Łoś, Anna Hawrot, Szymon Grzelak — Instytut Profilaktyki Zintegrowanej
Raport Instytutu Profilaktyki Zintegrowanej z 2017 r. opisujący metodologię badania szkolnych czynników ryzyka i ochrony zdrowia uczniów: narzędzia, procedury oraz wyniki analizy 102 polskich szkół (organizacja pracy, wsparcie pedagogiczne, działania profilaktyczne). Przyda się w podrozdziale o polskich badaniach i narzędziach pomiaru jako przykład krajowego podejścia do diagnozy środowiska szkolnego.
Otwórz publikację

Rozdział 2. Poczucie bezpieczeństwa ucznia w szkole

2.1. Effectiveness of school-based programs to reduce bullying perpetration and victimization: An updated systematic review and meta-analysis (2021)
Hannah Gaffney, Maria M. Ttofi, David P. Farrington — Campbell Systematic Reviews: Better Evidence for a Better World
Aktualizowana systematyczna przegląd i metaanaliza (Campbell Systematic Reviews, 2021) skuteczności programów szkolnych ograniczających sprawstwo i ofiarowanie w bullyingu. Streszczenie podaje definicję bullyingu (intencja szkody, powtarzalność, brak równowagi sił) oraz wymienia negatywne skutki dla sprawców i ofiar. W rozdziale posłuży do części o programach profilaktycznych jako zbiorcze źródło danych o skuteczności interwencji szkolnych oraz do przytoczenia definicji zjawiska.
DOI: 10.1002/cl2.1143

2.2. Bullying in schools: the state of knowledge and effective interventions (2017)
Ersilia Menesini, Christina Salmivalli — Psychology, Health & Medicine
Artykuł przeglądowy z Psychology, Health & Medicine (2017) o stanie wiedzy na temat bullyingu w szkołach i skutecznych interwencjach. Omawia definicję i trzy jej kryteria (powtarzalność, intencjonalność, brak równowagi sił), rozpowszechnienie, różnice wieku i płci, rodzaje bullyingu oraz przyczyny i czas trwania zjawiska. W rozdziale przyda się do uporządkowania pojęć i opisu skali przemocy rówieśniczej przed przejściem do danych polskich i programów profilaktycznych.
DOI: 10.1080/13548506.2017.1279740

2.3. Classroom- and School-Level Contributions to Bullying and Victimization: A Review (2014)
Silja Saarento, Claire F. Garandeau, Christina Salmivalli — Journal of Community & Applied Social Psychology
Przegląd literatury (Journal of Community & Applied Social Psychology, 2014) o czynnikach na poziomie klasy i szkoły związanych z bullyingiem i wiktymizacją u dzieci i młodzieży. Autorzy ujmują bullying jako zjawisko grupowe i opisują zróżnicowanie jego częstości między klasami i szkołami oraz rolę cech strukturalnych i kontekstu rówieśniczego. W rozdziale posłuży do uzasadnienia, że bezpieczeństwo ucznia zależy od warunków szkoły i klasy, a nie tylko od cech indywidualnych, co łączy rozdział z tematem klimatu szkoły.
DOI: 10.1002/casp.2207

2.4. Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils (2008)
Peter K. Smith, Jess Mahdavi, Manuel Carvalho i in. — Journal of Child Psychology and Psychiatry
Badanie przekrojowe w formie dwóch ankiet wśród uczniów w wieku 11–16 lat (92 uczniów z 14 szkół oraz 533 uczniów z 5 szkół), uzupełnione grupami fokusowymi; opublikowane w Journal of Child Psychology and Psychiatry (2008). Cyberbullying okazał się rzadszy niż bullying tradycyjny, ale występował w istotnym stopniu i częściej poza szkołą niż w niej, a jego skutki oceniano jako porównywalne z tradycyjnym. W rozdziale przyda się do opisu przemocy w sieci jako elementu zagrożeń psychicznych oraz do wskazania, że bezpieczeństwo ucznia wykracza poza teren szkoły.
DOI: 10.1111/j.1469-7610.2007.01846.x

2.5. Bullying i cyberbullying wśród dzieci i młodzieży. Analiza porównawcza wyników badań prowadzonych w Polsce i Hiszpanii. Wyzwania dla profilaktyki (2019)
Estera Twardowska-Staszek, Izabela Zych — Studia Paedagogica Ignatiana
Artykuł z Studia Paedagogica Ignatiana (2019) porównujący rozpowszechnienie bullyingu i cyberbullyingu wśród uczniów szkół polskich i hiszpańskich, z uwzględnieniem wieku i płci; badano międzynarodowymi narzędziami, a analizie poddano 1052 uczniów. Część teoretyczna omawia genezę, definicje i negatywne konsekwencje zjawiska oraz wyniki badań w świecie i w Polsce. W rozdziale posłuży jako źródło polskich danych o skali przemocy rówieśniczej, odniesienie do badań międzynarodowych oraz podstawa do wniosków dla profilaktyki.
DOI: 10.12775/spi.2019.3.006

2.6. Klasyfikacja dzieci doświadczających przemocy rówieśniczej w Polsce przy użyciu analizy klas latentnych (2024)
Szymon Wójcik — Educational Psychology
Badanie przekrojowe (Educational Psychology, 2024) na ogólnopolskiej próbie N = 2026 dzieci w wieku 11–17 lat, z projektu „Diagnoza przemocy wobec dzieci w Polsce" z 2023 r.; wykorzystano polską adaptację kwestionariusza JVQ i analizę klas latentnych do klasyfikacji dzieci doświadczających przemocy rówieśniczej. Praca wskazuje, że przemoc rówieśnicza może powodować krótko- i długoterminowe szkody dla zdrowia fizycznego i psychicznego. W rozdziale przyda się jako aktualne polskie dane o formach i profilach doświadczania przemocy przez rówieśników.
DOI: 10.5604/01.3001.0054.8403

2.7. Przemoc rówieśnicza w szkole jako zagrożenie dla dobrostanu uczniów (2026)
Magdalena Borowiak — Studia Edukacyjne
Artykuł z Studia Edukacyjne (2026) analizujący wpływ przemocy rówieśniczej w szkole na dobrostan psychiczny, emocjonalny i społeczny uczniów. Omawia typologie przemocy, jej determinanty i długofalowe konsekwencje oraz postuluje podejście systemowe i budowanie klimatu szkoły opartego na zaufaniu i empatii. W rozdziale posłuży do opisu skutków przemocy dla poczucia

bezpieczeństwa psychicznego i do powiązania przemocy z klimatem szkoły.
DOI: 10.14746/se.2025.78.10

2.8. Jakość funkcjonowania uczniów w środowisku szkolnym – poczucie bezpieczeństwa w percepcji uczniów (2014)
Agnieszka Iłendo-Milewska, Anna Wojtach — Przegląd Badań Edukacyjnych
Artykuł z Przeglądu Badań Edukacyjnych (2014) o jakości funkcjonowania uczniów w środowisku szkolnym, ze szczególnym uwzględnieniem poczucia bezpieczeństwa w ich percepcji. Łączy przegląd problemów polskiej szkoły z rozważaniami teoretycznymi o środowisku szkolnym i roli relacji uczeń–nauczyciel. W rozdziale przyda się do zdefiniowania poczucia bezpieczeństwa ucznia i do osadzenia go w relacjach szkolnych.
DOI: 10.12775/pbe.2013.018

2.9. Przemoc rówieśnicza (2017)
Katarzyna Makaruk — Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka
Rozdział raportu o zagrożeniach bezpieczeństwa dzieci, opublikowany w Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka (2017). Przegląda zjawisko przemocy rówieśniczej w Polsce: definicje agresji, przemocy i bullyingu, czynniki ryzyka indywidualne, rodzinne i szkolne oraz rolę świadków, z odniesieniami do literatury empirycznej. W rozdziale posłuży do rozróżnienia pojęć, opisu czynników ryzyka i roli świadków w kontekście polskim.
Otwórz publikację

2.10. Przemoc rówieśnicza jako wyzwanie dla systemu oświaty w Polsce (2025)
Roksana Sztajnkowska, Natalia Milczarczyk — Zarządzanie Innowacyjne w Gospodarce i Biznesie
Artykuł przeglądowy z Zarządzanie Innowacyjne w Gospodarce i Biznesie (2025) o przemocy rówieśniczej w polskich szkołach. Omawia jej przyczyny (środowisko rodzinne, presja grupy, wzorce kulturowe, nierówności), formy, w tym cyberprzemoc, oraz kierunki prewencji wymagające współpracy szkół, rodzin i instytucji; w udostępnionym fragmencie brak danych empirycznych. W rozdziale przyda się jako ujęcie przeglądowe przyczyn i form przemocy oraz podstawa omówienia działań profilaktycznych w polskiej oświacie.
DOI: 10.25312/2391-5129.39/2024_04rsnm

2.11. Peer violence and bullying – experiences and coping methods of teachers of grades IV–VIII (2024)
Ewa Krystyna Nyikó — Educational Psychology
Badanie jakościowe (Educational Psychology, 2024) oparte na siedmiu częściowo ustrukturyzowanych wywiadach z wychowawcami klas IV–VIII, analizowanych metodą refleksyjnej analizy tematycznej. Autorzy opisują doświadczenia i strategie nauczycieli wobec przemocy rówieśniczej i bullyingu oraz odróżniają wychowawców przedmiotowych i relacyjnych; mała próba ogranicza uogólnianie wyników. W rozdziale przyda się do pokazania perspektywy nauczycieli w szkole podstawowej i ich reakcji na przemoc, co wiąże się z bezpieczeństwem psychicznym uczniów.
DOI: 10.5604/01.3001.0054.8411

2.12. Mobbing w szkole – przegląd dotychczasowych wyników badań i odniesienia do programów interwencyjnych (2019)
Kamila Madeja-Bień — Forum Oświatowe
Artykuł przeglądowy z Forum Oświatowego (2019) o mobbingu w szkole: omawia definicje, skalę, przyczyny, konsekwencje i metody badawcze oraz złożone programy interwencyjne przeciwdziałające zjawisku. W rozdziale posłuży do uporządkowania terminologii (mobbing, bullying) w

literaturze polskiej oraz jako wprowadzenie do omówienia programów profilaktycznych.
DOI: 10.34862/fo.2019.1.6

Rozdział 3. Poczucie przynależności do szkoły

3.1. The psychological sense of school membership among adolescents: Scale development and educational correlates (1993)
Carol Goodenow — Psychology in the Schools
Praca walidacyjna skali Psychological Sense of School Membership (PSSM): 18 pozycji, testowana na uczniach młodszych klas gimnazjalnych (N = 454 w szkole podmiejskiej i N = 301 w dwóch wielokulturowych szkołach miejskich), w wersji angielskiej i hiszpańskiej. Skala miała dobrą rzetelność, a poczucie przynależności wiązało się z samoopisową motywacją szkolną. Posłuży do zdefiniowania przynależności według Goodenow i do omówienia narzędzia pomiaru, które można odnieść do własnego badania.
DOI: 10.1002/1520-6807(199301)30:1<79::aid-pits2310300113>3.0.co;2-x

3.2. What Schools Need to Know About Fostering School Belonging: a Meta-analysis (2016)
Kelly Allen, Margaret L. Kern, Dianne Vella-Brodrick i in. — Educational Psychology Review
Metaanaliza poświęcona przynależności do szkoły, opublikowana w Educational Psychology Review. Z tytułu wynika, że zbiera ona wyniki badań o czynnikach sprzyjających przynależności i przekłada je na wnioski dla szkół. Przyda się do omówienia uwarunkowań przynależności i jako podstawa wniosków praktycznych dla szkoły.
DOI: 10.1007/s10648-016-9389-8

3.3. The relationships between school belonging and students' motivational, social-emotional, behavioural, and academic outcomes in secondary education: a meta-analytic review (2019)
H. Korpershoek, E. T. Canrinus, M. Fokkens-Bruinsma i in. — Research Papers in Education
Przegląd metaanalityczny 82 badań korelacyjnych (artykuły z lat 2000–2018) o związku poczucia przynależności do szkoły z wynikami uczniów szkół średnich. Przynależność wiązała się słabo dodatnio z osiągnięciami, słabo do umiarkowanie dodatnio z wynikami motywacyjnymi, społeczno-emocjonalnymi i behawioralnymi (m.in. z zaangażowaniem), a słabo ujemnie z absencją i porzucaniem szkoły. Posłuży w podrozdziale o związku przynależności z motywacją, wynikami i dobrostanem; dotyczy szkoły średniej, więc przenoszenie wniosków na szkołę podstawową wymaga zastrzeżenia.
DOI: 10.1080/02671522.2019.1615116

3.4. School Connectedness Is an Underemphasized Parameter in Adolescent Mental Health: Results of a Community Prediction Study (2006)
Ian M. Shochet, Mark R. Dadds, David Ham i in. — Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology
Badanie podłużne na próbie 2022 uczniów w wieku 12–14 lat, mierzonych dwukrotnie w odstępie 12 miesięcy. Poczucie więzi ze szkołą współwystępowało z objawami depresji, lękiem i ogólnym funkcjonowaniem, a po roku przewidywało objawy depresji u chłopców i dziewcząt, objawy lęku u dziewcząt oraz ogólne funkcjonowanie u chłopców. Przyda się jako dowód na związek przynależności ze zdrowiem psychicznym i dobrostanem uczniów.
DOI: 10.1207/s15374424jccp3502_1

3.5. Fostering School Belonging in Secondary Schools Using a Socio-Ecological Framework (2016)
Kelly-Ann Allen, Dianne Vella-Brodrick, Lea Waters — Educational and Developmental Psychologist
Artykuł konceptualny, który przedstawia model przynależności do szkoły oparty na ekologicznej

teorii rozwoju Bronfenbrennera i obejmuje pięć poziomów: jednostkę, mikrosystem, mezosystem, egzosystem i makrosystem. Na tej podstawie autorzy opisują strategie wzmacniania przynależności stosowane w szkołach. Przyda się do uporządkowania uwarunkowań przynależności w rozdziale oraz do sformułowania zaleceń dla szkoły.
DOI: 10.1017/edp.2016.5

3.6. The role of school connectedness in the prevention of youth depression and anxiety: a systematic review with youth consultation (2022)
Monika Raniti, Divyangana Rakesh, George C. Patton i in. — BMC Public Health
Przegląd systematyczny badań podłużnych i interwencyjnych z lat 2011–2021 (bazy MEDLINE, PsycINFO, PubMed, ERIC) o związku więzi ze szkołą z depresją i lękiem u młodzieży oraz o skuteczności interwencji wzmacniających tę więź. Przegląd uwzględnia konsultacje z młodzieżą. Przyda się w części o związku przynależności z dobrostanem psychicznym i jako aktualne uzupełnienie starszych badań.
DOI: 10.1186/s12889-022-14364-6

3.7. School Belonging: The Importance of Student and Teacher Relationships (2021)
Kelly-Ann Allen, Christopher D. Slaten, Gökmen Arslan i in. — The Palgrave Handbook of Positive Education
Rozdział w podręczniku z zakresu edukacji pozytywnej, który opisuje związek przynależności do szkoły z dobrostanem psychospołecznym, zachowaniami prospołecznymi i osiągnięciami. Wskazuje wsparcie nauczyciela i relacje uczeń–nauczyciel jako czynniki sprzyjające przynależności oraz omawia trudności w ich budowaniu i skuteczność interwencji. Przyda się do opisu roli nauczyciela wśród uwarunkowań przynależności.
DOI: 10.1007/978-3-030-64537-3_21

3.8. Students' Sense of Belonging at School in 41 Countries (2015)
Ming Ming Chiu, Bonnie Wing-Yin Chow, Catherine McBride i in. — Journal of Cross-Cultural Psychology
Analiza wielopoziomowa danych ankietowych i testowych od 193 073 piętnastolatków z 41 krajów, dotycząca czynników związanych z poczuciem przynależności do szkoły. Najsilniejszy związek z przynależnością miała relacja nauczyciel–uczeń, która pośredniczyła w związku między egalitaryzmem kultury a przynależnością. Uwzględnione zostały też cechy rodziny, rówieśników i nauczycieli. Przyda się do omówienia uwarunkowań przynależności na kilku poziomach oraz kontekstu międzynarodowego.
DOI: 10.1177/0022022115617031

3.9. The conceptualisation of school and teacher connectedness in adolescent research: a scoping review of literature (2018)
Irene García-Moya, Frances Bunn, Antonia Jiménez-Iglesias i in. — Educational Review
Przegląd zakresowy 350 artykułów z lat 1990–2016, który mapuje sposoby definiowania i operacjonalizacji więzi ze szkołą i z nauczycielem w badaniach nad młodzieżą. Wiele badań nie podawało definicji tych pojęć, a główne narzędzia pomiaru różniły się ujęciem konstruktów. Przyda się do uporządkowania terminologii (belonging, connectedness) i do uzasadnienia przyjętej definicji w rozdziale.
DOI: 10.1080/00131911.2018.1424117

3.10. Adolescent School Belonging and Mental Health Outcomes in Young Adulthood: Findings from a Multi-wave Prospective Cohort Study (2024)
Kelly-Ann Allen, Christopher J. Greenwood, Emily Berger i in. — School Mental Health

Wieloletnie badanie kohortowe na 1568 osobach z australijskiego Temperament Project (16 fal), w którym przynależność do szkoły mierzono w wieku 15–16 lat, a objawy depresji, lęku i stresu (DASS-21) w młodej dorosłości. Z opisu wynika, że badanie dotyczy długoterminowych związków przynależności ze zdrowiem psychicznym po opuszczeniu szkoły. Przyda się jako argument za trwałością skutków przynależności dla dobrostanu.
DOI: 10.1007/s12310-023-09626-6

3.11. School Belonging: Evidence, Experts, and Everyday Gaps (2025)
Kelly-Ann Allen — Educational Psychology Review
Badanie jakościowe oparte na wywiadach z dziesięcioma uznanymi badaczami, które sprawdza przydatność Integracyjnego Modelu Przynależności (Allen i in., 2021) w kontekście edukacji. Wskazuje utrzymujące się niejasności pojęciowe i napięcia między badaniami a praktyką szkolną. Przyda się do omówienia stanu teorii przynależności, problemów definicyjnych i odniesienia do koncepcji Allen.
DOI: 10.1007/s10648-025-10055-x

3.12. Relacje społeczne w szkole. Rekomendacje kierunkowe dla polityki edukacyjnej oraz wskazówki dla społeczności szkolnych (2026)
Alicja Weremiuk, Paweł Penszko, Agnieszka Telusiewicz-Pacak i in.
Raport Instytutu Badań Edukacyjnych z rekomendacjami dla polityki edukacyjnej i społeczności szkolnych dotyczącymi relacji społecznych w szkole. Streszczenia brak; z tytułu wynika, że dotyczy polskiego kontekstu. Przyda się jako źródło krajowe do opisu relacji w szkole jako uwarunkowania przynależności oraz do sformułowania zaleceń.
DOI: 10.24131/r20260219

3.13. Social relations of students in the peer group (2022)
Agata Jałowiecka-Frania — Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu. Pedagogika
Artykuł przeglądowy o relacjach społecznych uczniów w grupie rówieśniczej, obejmujący pojęcie tożsamości (»ja« indywidualne i kolektywne), rolę interakcji społecznych i procesy socjalizacji w szkole. Przyda się do teoretycznego ujęcia roli rówieśników w kształtowaniu przynależności, w polskojęzycznym piśmiennictwie.
DOI: 10.5604/01.3001.0016.0776

3.14. Emocje i potrzeby w przestrzeni szkolnej dzieci 10-letnich – psychologiczno-lingwistyczna analiza narracji osobistych w świetle protokołu Global Tales (2023)
Agnieszka Dłużniewska, Kamil Kuracki — Lubelski Rocznik Pedagogiczny
Badanie jakościowo-ilościowe narracji osobistych dzieci 10-letnich, analizowanych protokołem Global Tales pod kątem emocji i potrzeb psychologicznych w kontekście szkoły. Zidentyfikowano doświadczenia wywołujące emocje oraz językowe środki ich wyrażania. Ze względu na wiek badanych przyda się jako polskie źródło o doświadczeniach uczniów szkoły podstawowej, powiązanych z potrzebami, w tym potrzebą przynależności.
Otwórz publikację

Rozdział 4. Klimat szkoły a funkcjonowanie uczniów – przegląd badań

4.1. The relationships between school climate and adolescent mental health and wellbeing: A systematic literature review (2018)
Jill M. Aldridge, Katrina McChesney — International Journal of Educational Research
Przegląd systematyczny literatury o związkach między klimatem szkoły a zdrowiem psychicznym

i dobrostanem nastolatków (International Journal of Educational Research, 2018). Streszczenia brak, więc z tytułu wynika, że pozycja podsumowuje wyniki wielu badań. W rozdziale posłuży jako ogólne tło dla związku klimatu szkoły z dobrostanem uczniów; dotyczy młodzieży, więc przy szkole podstawowej trzeba to zaznaczyć.
DOI: 10.1016/j.ijer.2018.01.012

4.2. The Relationship Between School Climate and Mental and Emotional Wellbeing Over the Transition from Primary to Secondary School (2015)
Leanne Lester, Donna Cross — Psychology of Well-Being
Badanie podłużne na próbie 1800 uczniów w wieku 11–14 lat, których ankietowano czterokrotnie w ciągu trzech lat, od ostatniego roku szkoły podstawowej przez pierwsze dwa lata szkoły średniej. Autorzy zestawili dobrostan psychiczny i emocjonalny z wymiarami klimatu: bezpieczeństwem, relacjami społecznymi i więzią ze szkołą, stosując modelowanie wielopoziomowe. W rozdziale przyda się jako dowód na związek bezpieczeństwa i przynależności z dobrostanem oraz na znaczenie przejścia ze szkoły podstawowej do średniej.
DOI: 10.1186/s13612-015-0037-8

4.3. Teacher and staff perceptions of school environment as predictors of student aggression, victimization, and willingness to intervene in bullying situations (2014)
Dorothy L. Espelage, Joshua R. Polanin, Sabina K. Low — School Psychology Quarterly
Badanie wielopoziomowe na 3616 uczniach klasy 6 z 36 szkół oraz 1447 nauczycielach i pracownikach, którzy wypełnili ankietę o środowisku szkolnym. Uczniowie zgłaszali sprawstwo przemocy rówieśniczej, agresję, wiktymizację i gotowość do interwencji. Postrzeganie agresji jako problemu przez personel wiązało się z większą liczbą zachowań agresywnych i wiktymizacji oraz mniejszą gotowością do interwencji. W rozdziale posłuży do opisu związku klimatu szkoły, ocenianego z perspektywy dorosłych, z zachowaniami problemowymi uczniów.
DOI: 10.1037/spq0000072

4.4. The link between school climate and violence in school: A meta-analytic review (2013)
Georges Steffgen, Sophie Recchia, Wolfgang Viechtbauer — Aggression and Violent Behavior
Metaanaliza badań nad związkiem klimatu szkoły z przemocą w szkole, opublikowana w Aggression and Violent Behavior w 2013 roku. Streszczenia brak, więc opis opiera się na tytule i czasopiśmie. W rozdziale może stanowić zbiorcze źródło dla tezy, że klimat szkoły łączy się z poziomem przemocy, w miejsce odwoływania się do pojedynczych badań.
DOI: 10.1016/j.avb.2012.12.001

4.5. Well-being, school climate, and the social identity process: A latent growth model study of bullying perpetration and peer victimization (2014)
Isobel Turner, Katherine J. Reynolds, Eunro Lee i in. — School Psychology Quarterly
Badanie podłużne z modelowaniem krzywych wzrostu na 492 australijskich uczniach klas 7–10, obserwowanych przez trzy lata. Analizowano, jak lęk, depresja, dwa wymiary klimatu (wsparcie akademickie i wsparcie grupy) oraz identyfikacja ze szkołą wiążą się ze zmianą sprawstwa i wiktymizacji w przemocy rówieśniczej. Wsparcie akademickie i grupy były najsilniejszymi predyktorami zmiany. W rozdziale przyda się przy omawianiu przynależności jako odrębnego od klimatu konstruktu i jego roli w przemocy rówieśniczej; próba jest starsza niż uczniowie szkół podstawowych.
DOI: 10.1037/spq0000074

4.6. Examining the link between forms of bullying behaviors and perceptions of safety and belonging among secondary school students (2013)
Asha Goldweber, Tracy Evian Waasdorp, Catherine P. Bradshaw — Journal of School Psychology
Badanie z Journal of School Psychology (2013) dotyczące związku między formami przemocy rówieśniczej a postrzeganiem bezpieczeństwa i przynależności wśród uczniów szkół średnich. Streszczenia brak, więc z tytułu wynika, że autorzy porównują różne formy prześladowania pod kątem tych dwóch wymiarów. W rozdziale posłuży jako źródło o tym, jak doświadczenia przemocy łączą się z poczuciem bezpieczeństwa i przynależności.
DOI: 10.1016/j.jsp.2013.04.004

4.7. Bullying victimization and student engagement in elementary, middle, and high schools: Moderating role of school climate (2018)
Chunyan Yang, Jill D. Sharkey, Lauren A. Reed i in. — School Psychology Quarterly
Badanie wielopoziomowe (hierarchiczne modele liniowe) na 25 896 uczniach klas 4–12 ze 114 szkół, w którym klimat szkoły i poziom szkoły (podstawowa, gimnazjalna, średnia) były moderatorami związku między wiktymizacją a zaangażowaniem uczniów. Po uwzględnieniu zmiennych demograficznych pozytywny klimat wiązał się z wyższym zaangażowaniem behawioralnym, poznawczym i emocjonalnym we wszystkich klasach. W rozdziale przyda się jako dane obejmujące szkołę podstawową, pokazujące rolę klimatu wobec przemocy rówieśniczej.
DOI: 10.1037/spq0000250

4.8. School-wide social emotional learning (SEL) and bullying victimization: Moderating role of school climate in elementary, middle, and high schools (2020)
Chunyan Yang, Mei-Ki Chan, Ting-Lan Ma — Journal of School Psychology
Badanie z Journal of School Psychology (2020) o szkolnych programach uczenia społeczno-emocjonalnego (SEL), wiktymizacji rówieśniczej i moderującej roli klimatu szkoły w szkołach podstawowych, gimnazjach i liceach. Streszczenia brak, więc opis wynika z tytułu. W rozdziale może posłużyć do omówienia, jak klimat szkoły wiąże się ze skutecznością działań profilaktycznych wobec przemocy.
DOI: 10.1016/j.jsp.2020.08.002

4.9. Is positive school climate associated with better adolescent mental health? Longitudinal study of young people in England (2021)
Baptiste Leurent, Matthew Dodd, Elizabeth Allen i in. — SSM - Mental Health
Badanie podłużne w 20 angielskich szkołach średnich, w którym uczniów śledzono od końca pierwszego roku (11–12 lat) przez trzy lata, z użyciem miar klimatu szkoły i zdrowia psychicznego. Autorzy szukali związków na poziomie ucznia i szkoły między pozytywnym klimatem a mniejszą liczbą problemów zachowania i emocji oraz lepszym dobrostanem. W rozdziale przyda się przy rozróżnieniu postrzegania klimatu przez ucznia i klimatu całej szkoły oraz przy omawianiu dobrostanu.
DOI: 10.1016/j.ssmmh.2021.100033

4.10. Uwarunkowania poczucia dobrostanu psychicznego u dzieci w środowisku szkolnym (2015)
Marzanna Farnicka, Hanna Liberska — Problemy Wczesnej Edukacji
Badanie empiryczne na 173 uczniach klas II–V szkoły podstawowej, z użyciem narzędzi SPAS, SUSPO i własnego QSL. Identyfikuje uwarunkowania zmian dobrostanu psychicznego w czasie, wskazując znaczenie poczucia wykluczenia i poziomu smutku oraz sfer środowiska edukacyjnego. W rozdziale przyda się jako polskie badanie młodszych uczniów, powiązane z przynależnością i

dobrostanem w szkole podstawowej.
DOI: 10.5604/01.3001.0008.5648

4.11. Dobrostan szkolny ucznia: definicja, istotne czynniki i metody pomiaru (2024)
Łukasz Nikel — (NIE)NOWE PROBLEMY EDUKACJI I REHABILITACJI OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI I O ZRÓŻNICOWANYCH POTRZEBACH KONTROWERSJE – WYZWANIA – KONSEKWENCJE ZANIECHAŃ
Polskojęzyczny artykuł przeglądowy, który porządkuje definicje i teorie dobrostanu ucznia w szkole, jego czynniki i korelaty oraz metody pomiaru. Autorzy wskazują jako składniki m.in. relacje z nauczycielami i rówieśnikami, sukcesy szkolne, warunki w szkole i klasie oraz czynniki indywidualne. W rozdziale przyda się do zdefiniowania dobrostanu szkolnego i doboru narzędzi pomiarowych.
DOI: 10.59444/2024monredjanr5

4.12. Kultura szkoły a zachowania ryzykowne uczniów (2014)
Krzysztof Ostaszewski — Jagiellonian Digital Library (Jagiellonian University)
Polskojęzyczny artykuł o pojęciu kultury szkoły i jej wpływie na zachowania ryzykowne uczniów. Kulturę definiuje jako system założeń, wartości i przekonań wspólnych społeczności szkolnej, a jako elementy ograniczające ryzyko wskazuje m.in. zaangażowanie nauczycieli, jasne normy i wartość nauki. W rozdziale posłuży do omówienia związku klimatu i kultury szkoły z zachowaniami problemowymi w polskim kontekście.
Otwórz publikację

4.13. Rola nauczycieli we wspieraniu i ochronie zdrowia psychicznego uczniów (2024)
Ewa Sokołowska, Sylwia Kluczyńska — Educational Psychology
Polskojęzyczny artykuł z 2024 roku o roli nauczycieli we wspieraniu zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży. Ze streszczenia wynika, że analizuje aktualne problemy zdrowia psychicznego młodego pokolenia w Polsce oraz ograniczoną dostępność specjalistycznej opieki. W rozdziale przyda się jako tło polskie dla dobrostanu uczniów i roli nauczyciela w szkolnym środowisku.
DOI: 10.71358/pw.1854

Mapa stanu badań

Co jest dobrze zbadane

Klimat szkoły ujmuje się jako zjawisko grupowe, a nie sumę indywidualnych doświadczeń, i zalicza się do niego poczucie bezpieczeństwa (Cohen i in., 2009). Przegląd 206 pozycji porządkuje literaturę wokół wymiarów, wśród których są bezpieczeństwo i relacje (Thapa i in., 2013). Bezpieczeństwo ucznia zależy od warunków klasy i szkoły, bo częstość bullyingu różni się między klasami i szkołami (Saarento i in., 2014). Pozytywny klimat łączy się z niższym poziomem przemocy (Steffgen i in., 2013). W próbie obejmującej uczniów klas 4–12 sprzyjał też zaangażowaniu uczniów we wszystkich typach szkół (Yang i in., 2018).

Przynależność wiąże się ze zdrowiem psychicznym. Przewidywała objawy depresji po roku (Shochet i in., 2006), a przegląd systematyczny potwierdza jej rolę w prewencji depresji i lęku (Raniti i in., 2022). Obserwacja kohortowa wskazuje na związki sięgające młodej dorosłości (Allen i in., 2024). Najsilniejszym korelatem przynależności jest relacja nauczyciel–uczeń (Chiu i in., 2015; Allen i in., 2021). Bezpieczeństwo, relacje i więź ze szkołą wiązały się z dobrostanem także w okresie przejścia ze szkoły podstawowej do średniej (Lester i Cross, 2015).

Gdzie wyniki się różnią

Oceny klimatu zależą od informatora, ponieważ nauczyciele oceniali jakość środowiska szkolnego lepiej niż uczniowie i rodzice (Molinari i Grazia, 2022). Percepcja personelu bywa też powiązana z zachowaniami uczniów w nieoczywisty sposób: uznawanie agresji za problem szło w parze z większą liczbą zachowań agresywnych (Espelage i in., 2014). Siła związków jest umiarkowana, bo przynależność wiąże się słabo dodatnio z osiągnięciami, a słabo do umiarkowanie z wynikami motywacyjnymi i społeczno-emocjonalnymi (Korpershoek i in., 2019).

Część rozbieżności bierze się z pojęć i pomiaru. Wiele badań nie definiuje więzi ze szkołą, a narzędzia różnią się ujęciem konstruktów (García-Moya i in., 2018). Ten sam kwestionariusz bywa adaptowany do różnych ujęć teoretycznych (Kohl i in., 2013). Problemy definicyjne utrzymują się również w teorii przynależności (Allen, 2025). Dochodzi do tego różnica między klimatem postrzeganym przez ucznia a klimatem całej szkoły (Leurent i in., 2021).

Luki — czego brakuje (szczególnie w Polsce)

Dla uczniów szkół podstawowych jest niewiele narzędzi sprawdzonych pod kątem trafności (Aldridge i Blackstock, 2024). Większość dowodów dotyczy młodzieży ze szkół średnich (Korpershoek i in., 2019; Goldweber i in., 2013; Aldridge i McChesney, 2018), więc wnioski trzeba przenosić ostrożnie.

W polskim piśmiennictwie przeważają ujęcia teoretyczne i przeglądowe (Stachowicz-Piotrowska, 2017; Dernowska i Tłuściak-Deliowska, 2025). Przegląd o przemocy rówieśniczej w oświacie nie zawiera danych empirycznych (Sztajnkowska i Milczarczyk, 2025). Badania empiryczne dotyczą wąskich wycinków. Są to 173 uczniowie klas II–V (Farnicka i Liberska, 2015), ogólnopolska próba 11–17-latków skupiona na przemocy (Wójcik, 2024) oraz diagnoza czynników ryzyka w 102 szkołach (Łoś i in., 2017). Wśród tych pozycji nie widać polskiego badania łączącego klimat, bezpieczeństwo i przynależność w szkole podstawowej. Brakuje też polskiej walidacji skal przynależności i klimatu dla młodszych dzieci.

Jak to wykorzystać w pracy

1. Hipotezy i pytania badawcze. Postaw hipotezę, że wyższa ocena klimatu wiąże się z wyższym poczuciem bezpieczeństwa i przynależności, oraz pytanie, czy relacja z nauczycielem ma tu największe znaczenie (Chiu i in., 2015). Spodziewaj się związków słabych lub umiarkowanych (Korpershoek i in., 2019). Dodaj pytanie o różnice między klasami (Saarento i in., 2014). Wnioski ze szkół średnich opatrz zastrzeżeniem.
2. Dobór narzędzi. Klimat zmierz ankietą dla uczniów szkół podstawowych (Aldridge i Blackstock, 2024) albo krótkim, 22-pozycyjnym SCQ stosowanym od 9. roku życia (Bochaver i in., 2022). Przynależność można mierzyć skalą PSSM (Goodenow, 1993), choć powstała dla młodszych gimnazjalistów, więc wymaga uzasadnienia adaptacji. Przemoc rówieśniczą można badać polską adaptacją JVQ (Wójcik, 2024). Wybór narzędzia uzasadnij porównaniem skal (Kohl i in., 2013). Rozważ krótkie wywiady z uczniami jako uzupełnienie (Forsberg i in., 2021).
3. Zmienne kontrolne. Uwzględnij wiek i płeć, bo rozpowszechnienie przemocy różni się między grupami (Menesini i Salmivalli, 2017). Kontroluj zmienne demograficzne, jak w badaniach nad klimatem (Yang i in., 2018), oraz doświadczenie wiktymizacji (Goldweber i in., 2013). Jeśli to możliwe, uwzględnij przynależność do klasy i szkoły (Leurent i in., 2021).

Bibliografia – APA 7

Aldridge, J. M., & Blackstock, M. J. (2024). Assessing students' perceptions of school climate in primary schools. *Learning Environments Research*, *27*(3), 579–602. https://doi.org/10.1007/s10984-024-09492-2

Aldridge, J. M., & McChesney, K. (2018). The relationships between school climate and adolescent mental health and wellbeing: A systematic literature review. *International Journal of Educational Research*, *88*, 121–145. https://doi.org/10.1016/j.ijer.2018.01.012

Allen, K.-A. (2025). School Belonging: Evidence, Experts, and Everyday Gaps. *Educational Psychology Review*, *37*(3). https://doi.org/10.1007/s10648-025-10055-x

Allen, K.-A., Greenwood, C. J., Berger, E., Patlamazoglou, L., Reupert, A., Wurf, G., May, F., O'Connor, M., Sanson, A., Olsson, C. A., & Letcher, P. (2024). Adolescent School Belonging and Mental Health Outcomes in Young Adulthood: Findings from a Multi-wave Prospective Cohort Study. *School Mental Health*, *16*(1), 149–160. https://doi.org/10.1007/s12310-023-09626-6

Allen, K.-A., Slaten, C. D., Arslan, G., Roffey, S., Craig, H., & Vella-Brodrick, D. A. (2021). School Belonging: The Importance of Student and Teacher Relationships. In *The Palgrave Handbook of Positive Education* (pp. 525–550). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-64537-3_21

Allen, K.-A., Vella-Brodrick, D., & Waters, L. (2016). Fostering School Belonging in Secondary Schools Using a Socio-Ecological Framework. *Educational and Developmental Psychologist*, *33*(1), 97–121. https://doi.org/10.1017/edp.2016.5

Allen, K., Kern, M. L., Vella-Brodrick, D., Hattie, J., & Waters, L. (2016). What Schools Need to Know About Fostering School Belonging: a Meta-analysis. *Educational Psychology Review*, *30*(1), 1–34. https://doi.org/10.1007/s10648-016-9389-8

Bochaver, A. A., Korneev, A. A., & Khlomov, K. D. (2022). School Climate Questionnaire: A New Tool for Assessing the School Environment. *Frontiers in Psychology*, *13*, 871466. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.871466

Borowiak, M. (2026). Przemoc rówieśnicza w szkole jako zagrożenie dla dobrostanu uczniów. *Studia Edukacyjne*, (78), 145–156. https://doi.org/10.14746/se.2025.78.10

Bravo-Sanzana, M. V., Varela, J., Terán-Mendoza, O., & Rodriguez-Rivas, M. E. (2023). Measuring school social climate in Latin America: the need for multidimensional and multi-informant tests – A systematic review. *Frontiers in Psychology*, *14*, 1190432. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1190432

Chiu, M. M., Chow, B. W.-Y., McBride, C., & Mol, S. T. (2015). Students' Sense of Belonging at School in 41 Countries. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *47*(2), 175–196. https://doi.org/10.1177/0022022115617031

Cohen, J., Mccabe, E. M., Michelli, N. M., & Pickeral, T. (2009). School Climate: Research, Policy, Practice, and Teacher Education. *Teachers College Record: The Voice of Scholarship in Education*, *111*(1), 180–213. https://doi.org/10.1177/016146810911100108

Dernowska, U., & Tłuściak-Deliowska, A. (2025). Rola kultury i klimatu szkoły w rozwijaniu samoregulowanego uczenia się. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, *640*(5), 17–31. https://doi.org/10.71358/pow.2289

Dłużniewska, A., & Kuracki, K. (2023). Emocje i potrzeby w przestrzeni szkolnej dzieci 10-letnich – psychologiczno-lingwistyczna analiza narracji osobistych w świetle protokołu Global Tales. *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*. https://bibliotekanauki.pl/articles/31804177

Espelage, D. L., Polanin, J. R., & Low, S. K. (2014). Teacher and staff perceptions of school environment as predictors of student aggression, victimization, and willingness to intervene in bullying situations. *School Psychology Quarterly*, *29*(3), 287–305. https://doi.org/10.1037/spq0000072

Farnicka, M., & Liberska, H. (2015). Uwarunkowania poczucia dobrostanu psychicznego u dzieci w środowisku szkolnym. *Problemy Wczesnej Edukacji*, *31*(4), 77–91. https://doi.org/10.5604/01.3001.0008.5648

Forsberg, C., Chiriac, E. H., & Thornberg, R. (2021). Exploring pupils' perspectives on school climate. *Educational Research*, *63*(4), 379–395. https://doi.org/10.1080/00131881.2021.1956988

Gaffney, H., Ttofi, M. M., & Farrington, D. P. (2021). Effectiveness of school-based programs to reduce bullying perpetration and victimization: An updated systematic review and meta-analysis. *Campbell Systematic Reviews: Better Evidence for a Better World*, *17*(2), e1143. https://doi.org/10.1002/cl2.1143

García-Moya, I., Bunn, F., Jiménez-Iglesias, A., Paniagua, C., & Brooks, F. M. (2018). The conceptualisation of school and teacher connectedness in adolescent research: a scoping review of literature. *Educational Review*, *71*(4), 423–444. https://doi.org/10.1080/00131911.2018.1424117

Gaweł, A. (2009). Środowisko psychospołeczne szkoły a zdrowie uczniów. *Kultura i Edukacja*, *2009*(1 (70)), 92–110. https://doi.org/10.15804/kie.2009.01.07

Goldweber, A., Waasdorp, T. E., & Bradshaw, C. P. (2013). Examining the link between forms of bullying behaviors and perceptions of safety and belonging among secondary school students. *Journal of School Psychology*, *51*(4), 469–485. https://doi.org/10.1016/j.jsp.2013.04.004

Goodenow, C. (1993). The psychological sense of school membership among adolescents: Scale development and educational correlates. *Psychology in the Schools*, *30*(1), 79–90. https://doi.org/10.1002/1520-6807(199301)30:1%3C79::aid-pits2310300113%3E3.0.co;2-x

Iłendo-Milewska, A., & Wojtach, A. (2014). Jakość funkcjonowania uczniów w środowisku szkolnym – poczucie bezpieczeństwa w percepcji uczniów. *Przegląd Badań Edukacyjnych*, *2*(17), 153. https://doi.org/10.12775/pbe.2013.018

Jałowiecka-Frania, A. (2022). Social relations of students in the peer group. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu. Pedagogika*, *1(25)*, 53–67. https://doi.org/10.5604/01.3001.0016.0776

Kohl, D., Recchia, S., & Steffgen, G. (2013). Measuring school climate: an overview of measurement scales. *Educational Research*, *55*(4), 411–426. https://doi.org/10.1080/00131881.2013.844944

Korpershoek, H., Canrinus, E. T., Fokkens-Bruinsma, M., & de Boer, H. (2019). The relationships between school belonging and students' motivational, social-emotional, behavioural, and academic outcomes in secondary education: a meta-analytic review. *Research Papers in Education*, *35*(6), 641–680. https://doi.org/10.1080/02671522.2019.1615116

Lester, L., & Cross, D. (2015). The Relationship Between School Climate and Mental and Emotional Wellbeing Over the Transition from Primary to Secondary School. *Psychology of Well-Being*, *5*(1), 9. https://doi.org/10.1186/s13612-015-0037-8

Leurent, B., Dodd, M., Allen, E., Viner, R., Scott, S., & Bonell, C. (2021). Is positive school climate associated with better adolescent mental health? Longitudinal study of young people in England. *SSM - Mental Health*, *1*, 100033. https://doi.org/10.1016/j.ssmmh.2021.100033

Lilly, C. L., Kristjansson, A. L., Smith, M. L., Thrisdottir, I. E., Havlicak, A., & Mann, M. J. (2024). Beyond School Climate: Validating the School as a Protective Factor-Brief Survey. *Journal of School Health*, *94*(11), 1079–1094. https://doi.org/10.1111/josh.13481

Łoś, M., Hawrot, A., & Grzelak, S. (2017). Raport II. Jak badać szkolne czynniki ryzyka i ochrony. *Instytut Profilaktyki Zintegrowanej*. https://ore.edu.pl/wp-content/uploads/2018/10/raport-ii-jak-badac-szkolne-czynniki-ryzyka-i-ochrony.pdf

Madeja-Bień, K. (2019). Mobbing w szkole – przegląd dotychczasowych wyników badań i odniesienia do programów interwencyjnych. *Forum Oświatowe*, *31*(1(61)), 93–109. https://doi.org/10.34862/fo.2019.1.6

Makaruk, K. (2017). Przemoc rówieśnicza. *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*. https://biblioteka nauki.pl/articles/499030

Menesini, E., & Salmivalli, C. (2017). Bullying in schools: the state of knowledge and effective interventions. *Psychology, Health & Medicine*, *22*(sup1), 240–253. https://doi.org/10.1080/13548506.2017.1279740

Molinari, L., & Grazia, V. (2022). A multi-informant study of school climate: student, parent, and teacher perceptions. *European Journal of Psychology of Education*, *38*(4), 1403–1423. https://doi.org/10.1007/s10212-022-00655-4

Nikel, Ł. (2024). Dobrostan szkolny ucznia: definicja, istotne czynniki i metody pomiaru. In *(NIE)NOWE PROBLEMY EDUKACJI I REHABILITACJI OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI I O ZRÓŻNICOWANYCH POTRZEBACH KONTROWERSJE – WYZWANIA – KONSEKWENCJE ZANIECHAŃ* (pp. 83–100). Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego. https://doi.org/10.59444/2024monredjanr5

Nyikó, E. K. (2024). Peer violence and bullying – experiences and coping methods of teachers of grades IV–VIII. *Educational Psychology*, *71*(29), 155–171. https://doi.org/10.5604/01.3001.0054.8411

Ostaszewski, K. (2014). Kultura szkoły a zachowania ryzykowne uczniów. *Jagiellonian Digital Library (Jagiellonian University)*. http://jbc.bj.uj.edu.pl/Content/409057/PDF/1-2-ostaszewski-kultura-szkoly-a-zachowania-ryzykowne.pdf

Raniti, M., Rakesh, D., Patton, G. C., & Sawyer, S. M. (2022). The role of school connectedness in the prevention of youth depression and anxiety: a systematic review with youth consultation. *BMC Public Health*, *22*(1), 2152. https://doi.org/10.1186/s12889-022-14364-6

Saarento, S., Garandeau, C. F., & Salmivalli, C. (2014). Classroom- and School-Level Contributions to Bullying and Victimization: A Review. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, *25*(3), 204–218. https://doi.org/10.1002/casp.2207

Shochet, I. M., Dadds, M. R., Ham, D., & Montague, R. (2006). School Connectedness Is an Underemphasized Parameter in Adolescent Mental Health: Results of a Community Prediction Study. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, *35*(2), 170–179. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp3502_1

Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *49*(4), 376–385. https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2007.01846.x

Sokołowska, E., & Kluczyńska, S. (2024). Rola nauczycieli we wspieraniu i ochronie zdrowia psychicznego uczniów. *Educational Psychology*, *72*(30), 129–147. https://doi.org/10.71358/pw.1854

Stachowicz-Piotrowska, M. (2017). Kultura i klimat szkoły w profilaktyce zachowań agresywno-przemocowych uczniów. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Gospodarki, seria Edukacja - Rodzina - Społeczeństwo*. https://bibliotekanauki.pl/articles/1835202

Steffgen, G., Recchia, S., & Viechtbauer, W. (2013). The link between school climate and violence in school: A meta-analytic review. *Aggression and Violent Behavior*, *18*(2), 300–309. https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.12.001

Sztajnkowska, R., & Milczarczyk, N. (2025). Przemoc rówieśnicza jako wyzwanie dla systemu oświaty w Polsce. *Zarządzanie Innowacyjne w Gospodarce i Biznesie*, (2/39), 63–80. https://doi.org/10.25312/2391-5129.39/2024_04rsnm

Thapa, A., Cohen, J., Guffey, S., & Higgins-D'Alessandro, A. (2013). A Review of School Climate Research. *Review of Educational Research*, *83*(3), 357–385. https://doi.org/10.3102/0034654313483907

Turner, I., Reynolds, K. J., Lee, E., Subasic, E., & Bromhead, D. (2014). Well-being, school climate, and the social identity process: A latent growth model study of bullying perpetration and peer victimization. *School Psychology Quarterly*, *29*(3), 320–335. https://doi.org/10.1037/spq0000074

Twardowska-Staszek, E., & Zych, I. (2019). Bullying i cyberbullying wśród dzieci i młodzieży. Analiza porównawcza wyników badań prowadzonych w Polsce i Hiszpanii. Wyzwania dla profilaktyki. *Studia Paedagogica Ignatiana*, *22*(3), 115–137. https://doi.org/10.12775/spi.2019.3.006

Weremiuk, A., Penszko, P., Telusiewicz-Pacak, A., & Chomczyńska-Czepiel, A. (2026). *Relacje społeczne w szkole. Rekomendacje kierunkowe dla polityki edukacyjnej oraz wskazówki dla społeczności szkolnych*. Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy. https://doi.org/10.24131/r20260219

Wójcik, S. (2024). Klasyfikacja dzieci doświadczających przemocy rówieśniczej w Polsce przy użyciu analizy klas latentnych. *Educational Psychology*, *71*(29), 55–67. https://doi.org/10.5604/01.3001.0054.8403

Yang, C., Chan, M.-K., & Ma, T.-L. (2020). School-wide social emotional learning (SEL) and bullying victimization: Moderating role of school climate in elementary, middle, and high schools. *Journal of School Psychology*, *82*, 49–69. https://doi.org/10.1016/j.jsp.2020.08.002

Yang, C., Sharkey, J. D., Reed, L. A., Chen, C., & Dowdy, E. (2018). Bullying victimization and student engagement in elementary, middle, and high schools: Moderating role of school climate. *School Psychology Quarterly*, *33*(1), 54–64. https://doi.org/10.1037/spq0000250

Bibliografia – styl przypisów (polski)

Aldridge J.M., Blackstock M.J., *Assessing students' perceptions of school climate in primary schools*, „Learning Environments Research" 2024, t. 27, nr 3, s. 579–602, https://doi.org/10.1007/s10984-024-09492-2.

Aldridge J.M., McChesney K., *The relationships between school climate and adolescent mental health and wellbeing: A systematic literature review*, „International Journal of Educational Research" 2018, t. 88, s. 121–145, https://doi.org/10.1016/j.ijer.2018.01.012.

Allen K., Kern M.L., Vella-Brodrick D. i in., *What Schools Need to Know About Fostering School Belonging: a Meta-analysis*, „Educational Psychology Review" 2016, t. 30, nr 1, s. 1–34, https://doi.org/10.1007/s10648-016-9389-8.

Allen K.-A., Vella-Brodrick D., Waters L., *Fostering School Belonging in Secondary Schools Using a Socio-Ecological Framework*, „Educational and Developmental Psychologist" 2016, t. 33, nr 1, s. 97–121, https://doi.org/10.1017/edp.2016.5.

Allen K.-A., Slaten C.D., Arslan G. i in., *School Belonging: The Importance of Student and Teacher Relationships*, Springer International Publishing 2021, https://doi.org/10.1007/978-3-030-64537-3_21.

Allen K.-A., Greenwood C.J., Berger E. i in., *Adolescent School Belonging and Mental Health Outcomes in Young Adulthood: Findings from a Multi-wave Prospective Cohort Study*, „School Mental Health" 2024, t. 16, nr 1, s. 149–160, https://doi.org/10.1007/s12310-023-09626-6.

Allen K.-A., *School Belonging: Evidence, Experts, and Everyday Gaps*, „Educational Psychology Review" 2025, t. 37, nr 3, https://doi.org/10.1007/s10648-025-10055-x.

Bochaver A.A., Korneev A.A., Khlomov K.D., *School Climate Questionnaire: A New Tool for Assessing the School Environment*, „Frontiers in Psychology" 2022, t. 13, s. 871466, https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.871466.

Borowiak M., *Przemoc rówieśnicza w szkole jako zagrożenie dla dobrostanu uczniów*, „Studia Edukacyjne" 2026, nr 78, s. 145–156, https://doi.org/10.14746/se.2025.78.10.

Bravo-Sanzana M.V., Varela J., Terán-Mendoza O. i in., *Measuring school social climate in Latin America: the need for multidimensional and multi-informant tests – A systematic review*, „Frontiers in Psychology" 2023, t. 14, s. 1190432, https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1190432.

Chiu M.M., Chow B.W.-Y., McBride C. i in., *Students' Sense of Belonging at School in 41 Countries*, „Journal of Cross-Cultural Psychology" 2015, t. 47, nr 2, s. 175–196, https://doi.org/10.1177/0022022115617031.

Cohen J., Mccabe E.M., Michelli N.M. i in., *School Climate: Research, Policy, Practice, and Teacher Education*, „Teachers College Record: The Voice of Scholarship in Education" 2009, t. 111, nr 1, s. 180–213, https://doi.org/10.1177/016146810911100108.

Dernowska U., Tłuściak-Deliowska A., *Rola kultury i klimatu szkoły w rozwijaniu samoregulowanego uczenia się*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze" 2025, t. 640, nr 5, s. 17–31, https://doi.org/10.71358/pow.2289.

Dłużniewska A., Kuracki K., *Emocje i potrzeby w przestrzeni szkolnej dzieci 10-letnich – psychologiczno-lingwistyczna analiza narracji osobistych w świetle protokołu Global Tales*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny" 2023, https://bibliotekanauki.pl/articles/31804177.

Espelage D.L., Polanin J.R., Low S.K., *Teacher and staff perceptions of school environment as predictors of student aggression, victimization, and willingness to intervene in bullying situations*, „School Psychology Quarterly" 2014, t. 29, nr 3, s. 287–305, https://doi.org/10.1037/spq0000072.

Farnicka M., Liberska H., *Uwarunkowania poczucia dobrostanu psychicznego u dzieci w środowisku szkolnym*, „Problemy Wczesnej Edukacji" 2015, t. 31, nr 4, s. 77–91, https://doi.org/10.5604/01.3001.0008.5648.

Forsberg C., Chiriac E.H., Thornberg R., *Exploring pupils' perspectives on school climate*, „Educational Research" 2021, t. 63, nr 4, s. 379–395, https://doi.org/10.1080/00131881.2021.1956988.

Gaffney H., Ttofi M.M., Farrington D.P., *Effectiveness of school-based programs to reduce bullying perpetration and victimization: An updated systematic review and meta-analysis*, „Campbell Systematic Reviews: Better Evidence for a Better World" 2021, t. 17, nr 2, s. e1143, https://doi.org/10.1002/cl2.1143.

García-Moya I., Bunn F., Jiménez-Iglesias A. i in., *The conceptualisation of school and teacher connectedness in adolescent research: a scoping review of literature*, „Educational Review" 2018, t. 71, nr 4, s. 423–444, https://doi.org/10.1080/00131911.2018.1424117.

Gaweł A., *Środowisko psychospołeczne szkoły a zdrowie uczniów*, „Kultura i Edukacja" 2009, t. 2009, nr 1 (70), s. 92–110, https://doi.org/10.15804/kie.2009.01.07.

Goldweber A., Waasdorp T.E., Bradshaw C.P., *Examining the link between forms of bullying behaviors and perceptions of safety and belonging among secondary school students*, „Journal of School Psychology" 2013, t. 51, nr 4, s. 469–485, https://doi.org/10.1016/j.jsp.2013.04.004.

Goodenow C., *The psychological sense of school membership among adolescents: Scale development and educational correlates*, „Psychology in the Schools" 1993, t. 30, nr 1, s. 79–90, https://doi.org/10.1002/1520-6807(199301)30:1<79::aid-pits2310300113>3.0.co;2-x.

Iłendo-Milewska A., Wojtach A., *Jakość funkcjonowania uczniów w środowisku szkolnym – poczucie bezpieczeństwa w percepcji uczniów*, „Przegląd Badań Edukacyjnych" 2014, t. 2, nr 17, s. 153, https://doi.org/10.12775/pbe.2013.018.

Jałowiecka-Frania A., *Social relations of students in the peer group*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu. Pedagogika" 2022, t. 1(25), s. 53–67, https://doi.org/10.5604/01.3001.0016.0776.

Kohl D., Recchia S., Steffgen G., *Measuring school climate: an overview of measurement scales*, „Educational Research" 2013, t. 55, nr 4, s. 411–426, https://doi.org/10.1080/00131881.2013.844944.

Korpershoek H., Canrinus E.T., Fokkens-Bruinsma M. i in., *The relationships between school belonging and students' motivational, social-emotional, behavioural, and academic outcomes in secondary education: a meta-analytic review*, „Research Papers in Education" 2019, t. 35, nr 6, s. 641–680, https://doi.org/10.1080/02671522.2019.1615116.

Lester L., Cross D., *The Relationship Between School Climate and Mental and Emotional Wellbeing Over the Transition from Primary to Secondary School*, „Psychology of Well-Being" 2015, t. 5, nr 1, s. 9, https://doi.org/10.1186/s13612-015-0037-8.

Leurent B., Dodd M., Allen E. i in., *Is positive school climate associated with better adolescent mental health? Longitudinal study of young people in England*, „SSM - Mental Health" 2021, t. 1, s. 100033, https://doi.org/10.1016/j.ssmmh.2021.100033.

Lilly C.L., Kristjansson A.L., Smith M.L. i in., *Beyond School Climate: Validating the School as a Protective Factor-Brief Survey*, „Journal of School Health" 2024, t. 94, nr 11, s. 1079–1094, https://doi.org/10.1111/josh.13481.

Łoś M., Hawrot A., Grzelak S., *Raport II. Jak badać szkolne czynniki ryzyka i ochrony*, „Instytut Profilaktyki Zintegrowanej" 2017, https://ore.edu.pl/wp-content/uploads/2018/10/raport-ii-jak-badac-szkolne-czynniki-ryzyka-i-ochrony.pdf.

Madeja-Bień K., *Mobbing w szkole – przegląd dotychczasowych wyników badań i odniesienia do programów interwencyjnych*, „Forum Oświatowe" 2019, t. 31, nr 1(61), s. 93–109, https://doi.org/10.34862/fo.2019.1.6.

Makaruk K., *Przemoc rówieśnicza*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka" 2017, https://biblioteka-nauki.pl/articles/499030.

Menesini E., Salmivalli C., *Bullying in schools: the state of knowledge and effective interventions*, „Psychology, Health & Medicine" 2017, t. 22, nr sup1, s. 240–253, https://doi.org/10.1080/13548506.2017.1279740.

Molinari L., Grazia V., *A multi-informant study of school climate: student, parent, and teacher perceptions*, „European Journal of Psychology of Education" 2022, t. 38, nr 4, s. 1403–1423, https://doi.org/10.1007/s10212-022-00655-4.

Nikel Ł., *Dobrostan szkolny ucznia: definicja, istotne czynniki i metody pomiaru*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego 2024, https://doi.org/10.59444/2024monredjanr5.

Nyikó E.K., *Peer violence and bullying – experiences and coping methods of teachers of grades IV–VIII*, „Educational Psychology" 2024, t. 71, nr 29, s. 155–171, https://doi.org/10.5604/01.3001.0054.8411.

Ostaszewski K., *Kultura szkoły a zachowania ryzykowne uczniów*, „Jagiellonian Digital Library (Jagiellonian University)" 2014, http://jbc.bj.uj.edu.pl/Content/409057/PDF/1-2-ostaszewski-kultura-szkoly-a-zachowania-ryzykowne.pdf.

Raniti M., Rakesh D., Patton G.C. i in., *The role of school connectedness in the prevention of youth depression and anxiety: a systematic review with youth consultation*, „BMC Public Health" 2022, t. 22, nr 1, s. 2152, https://doi.org/10.1186/s12889-022-14364-6.

Saarento S., Garandeau C.F., Salmivalli C., *Classroom- and School-Level Contributions to Bullying and Victimization: A Review*, „Journal of Community & Applied Social Psychology" 2014, t. 25, nr 3, s. 204–218, https://doi.org/10.1002/casp.2207.

Shochet I.M., Dadds M.R., Ham D. i in., *School Connectedness Is an Underemphasized Parameter in Adolescent Mental Health: Results of a Community Prediction Study*, „Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology" 2006, t. 35, nr 2, s. 170–179, https://doi.org/10.1207/s15374424jccp3502_1.

Smith P.K., Mahdavi J., Carvalho M. i in., *Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils*, „Journal of Child Psychology and Psychiatry" 2008, t. 49, nr 4, s. 376–385, https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2007.01846.x.

Sokołowska E., Kluczyńska S., *Rola nauczycieli we wspieraniu i ochronie zdrowia psychicznego uczniów*, „Educational Psychology" 2024, t. 72, nr 30, s. 129–147, https://doi.org/10.71358/pw.1854.

Stachowicz-Piotrowska M., *Kultura i klimat szkoły w profilaktyce zachowań agresywno-przemocowych uczniów*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Gospodarki, seria Edukacja - Rodzina - Społeczeństwo" 2017, https://bibliotekanauki.pl/articles/1835202.

Steffgen G., Recchia S., Viechtbauer W., *The link between school climate and violence in school: A meta-analytic review*, „Aggression and Violent Behavior" 2013, t. 18, nr 2, s. 300–309, https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.12.001.

Sztajnkowska R., Milczarczyk N., *Przemoc rówieśnicza jako wyzwanie dla systemu oświaty w Polsce*, „Zarządzanie Innowacyjne w Gospodarce i Biznesie" 2025, nr 2/39, s. 63–80, https://doi.org/10.25312/2391-5129.39/2024_04rsnm.

Thapa A., Cohen J., Guffey S. i in., *A Review of School Climate Research*, „Review of Educational Research" 2013, t. 83, nr 3, s. 357–385, https://doi.org/10.3102/0034654313483907.

Turner I., Reynolds K.J., Lee E. i in., *Well-being, school climate, and the social identity process: A latent growth model study of bullying perpetration and peer victimization*, „School Psychology Quarterly" 2014, t. 29, nr 3, s. 320–335, https://doi.org/10.1037/spq0000074.

Twardowska-Staszek E., Zych I., *Bullying i cyberbullying wśród dzieci i młodzieży. Analiza porównawcza wyników badań prowadzonych w Polsce i Hiszpanii. Wyzwania dla profilaktyki*, „Studia Paedagogica Ignatiana" 2019, t. 22, nr 3, s. 115–137, https://doi.org/10.12775/spi.2019.3.006.

Weremiuk A., Penszko P., Telusiewicz-Pacak A. i in., *Relacje społeczne w szkole. Rekomendacje kierunkowe dla polityki edukacyjnej oraz wskazówki dla społeczności szkolnych*, Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy 2026, https://doi.org/10.24131/r20260219.

Wójcik S., *Klasyfikacja dzieci doświadczających przemocy rówieśniczej w Polsce przy użyciu analizy klas latentnych*, „Educational Psychology" 2024, t. 71, nr 29, s. 55–67, https://doi.org/10.5604/01.3001.0054.8403.

Yang C., Sharkey J.D., Reed L.A. i in., *Bullying victimization and student engagement in elementary, middle, and high schools: Moderating role of school climate*, „School Psychology Quarterly" 2018, t. 33, nr 1, s. 54–64, https://doi.org/10.1037/spq0000250.

Yang C., Chan M.-K., Ma T.-L., *School-wide social emotional learning (SEL) and bullying victimization: Moderating role of school climate in elementary, middle, and high schools*, „Journal of School Psychology" 2020, t. 82, s. 49–69, https://doi.org/10.1016/j.jsp.2020.08.002.